

S á r k ö z y Péter

A hungarológiai oktatás és kutatás Olaszországban

1. Az olaszországi hungarológia rövid története

Olaszországban 1927-ben, a Római Tudományegyetemen létesült az első magyar nyelv és irodalom tanszék, de az itáliai hungarológia több évszázados múltra tekinthet vissza (főleg akkor, ha hungarológiai szempontól közelítünk a XV-XVI. századi olasz humanisták Magyarországgal kapcsolatos történeti munkáihoz, mindenekelőtt Bonfini magyar történelem-szemléletre döntő hatással levő *Rerum Hungaricarum Decades* c. művéhez). Az olaszországi finnugrisztika első eseményének a magyar poliglott-nyelvész, Kalmár György Rómában olaszul megjelentetett műve számít *Precetti di grammatica per la lingua filosofica, a sic universale...* (Roma, 1773), míg az első olasz nyelvű magyar nyelvkönyv, Deáki Zsigmond győri kanonok, *Grammatica ungherese ad uso degli italiani* c. munkája 1827-ben jelent meg Rómában. Ugyanakkor a XIX. század első felében a magyar nyelv és irodalom ismerete Itáliában véletlenszerű volt, illetve egzotikumnak számított, mint Mezzofanti bíboros esetében. A magyar nyelv és irodalom rendszeres olasz nyelvű oktatása az 1766-tól (rövidebb megszakításokkal) egészen az első világháború végéig Magyarországhoz tartozó Fiuméhez kötődik. A fiumei főgimnázium tanáraként kezdte pályáját a magyar reformkori műveltség jeles alakja, az olasz irodalom első hivatott magyarországi tolmácsolója (és Petőfi hírhedett kritikusa) Császár Ferenc, aki 1833-as, olasz tanulók számára készített magyar nyelvkönyvéhez rövid irodalomtörténeti összefoglalót is készített a XIX. századi magyar irodalom történetéről (*Breve prospetto della letteratura ungarica del secolo XIX.* Pest, 1833).

A fiumei gimnáziumban 1870-1918 között jelentős tanáregyéniségek tanítottak, mint a gazdaságtörténész Fest Aladár,

a nyelvész Donáth Imre és Kőrösi Sándor, az első olasz-magyar nagyszótár (1910) szerzője. A fiumei "iskola" nevelte ki a századforduló, illetve a XX. század első felének legjelentősebb olasz fordítóit (Silvino Gigante, Mario Brelich, Ignác Balla, Silvia és Luigi Rho, Nelly Vucetich, Antal Widmar, Paolo Santarcangeli) az ő nevükhöz fűződik Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Herczeg Ferenc, Molnár Ferenc és sok más magyar elbeszélő nagy olaszországi népszerűsége a két világháború közötti időszakban. Ugyanez a fiumei iskola nevelte ki a pesti egyetemi olasz tanszék neves professzorait, Pietro és Alajos Zambrát is.

A XIX. századi olaszországi magyarságtudományi kutatások jelentős eseménye volt a Magyar Tudományos Akadémia kezdeményezte történeti levéltári adatfeltáró munka, melynek során a magyar középkor és reneszánsz legnevesebb kutatói, köztük Ábel Jenő, Fraknói Vilmos, és egy egész levéltáros generáció mérte fel az olasz levéltárak és könyvtárak magyar vonatkozású kincseit. Kiadásaik, adatfeltáró tevékenységük máig a magyar művelődéstörténeti kutatómunka alapvető forrását képezik. Az olaszországi művelődéstörténeti kutatások elősegítése érdekében alapította meg Fraknói Vilmos címzetes püspök római villájában (ma a magyar konzulátus épülete) 1896-ban a Római Magyar Történelmi Intézetet, amelynek tudományos munkája jelenti a közvetlen előzményét az 1927-ben alapított Római Magyar Akadémiának, illetve Fraknói Hungarica-alapkönyvtára jelenti a Római Magyar Akadémia könyvtárának legértékesebb részét és annak biztosítékát, hogy a könyvtárt az olaszországi hungarológiai kutatások központi műhelyévé lehetne fejleszteni.

A kulturális kapcsolatok és a tudományos kutatások intézményes támogatása, illetve a kulturpolitikai kapcsolatok alakulása következtében a két világháború közötti időszakban újrászerezően megnőtt az olaszországi hungarológiai kiadványok száma. Ezek között nem egy máig is alapvető monográfia, mint Várady Imre négyszáz oldalas monográfiája az olasz irodalom és műveltség magyarországi kisugárzásáról, amelyhez újabb kötetben - négyszáz oldal terjedelemben - bibliográfiát is

mellékelt (*La letteratura italiana e la sua influenza in Ungheria*, I-II. Roma, 1933-34), vagy Florio Banfi *Magyar emlékek Olaszországban* című munkája, amely a Magyar Akadémia 1941. évi évkönyvében jelent meg (*Annuario dell' Accademia Reale d' Ungheria*, 1941. pp. 102-304). A korszak kiadványai között kell megemlíteni a Corvin Mátyás Társaság olasz nyelvű folyóiratát a "Corviná"-t, amelyet 1947-ben a Kardos Tibor által szerkesztett "Janus Pannonius" váltott fel (ennek munkatársai között találjuk Lukács Györgyöt, Kerényi Károlyt és több jelentős magyar író-t).

A magyar kultúra és irodalom viszonylagos népszerűségének is köszönhető, hogy a magyar nyelv és irodalom egyetemi oktatása a hidegháború éveiben sem szűnt meg Olaszországban. Ebben igen jelentős szerepet játszott az is, hogy a háború után Olaszországban maradt magyar tanárok sorra alapítottak kisebb tanszékeket a különböző olasz egyetemeken, így Várady Imre Bolognában, Tóth László a Nápolyi Keleti Intézetben, Ruzicska Pál Milánóban, Pálinkás László Firenzében. (Az ő nevükhöz fűződnek az első olaszországi magyar irodalomtörténeti és nyelvészeti kézikönyvek, így Ruzicska Pál irodalomtörténete (*Storia della letteratura ungherese*, Milano, 1963), Tóth László négy kiadást megért nyelvkönyve (*Grammatica teorico-practica della lingua ungherese*, Nápolyi, 1974) és Pálinkás László bibliográfiai kézikönyve (*Avviamento allo studio della lingua e letteratura ungherese*, Napoli, 1973). A magyar származású tanárok munkáját azonban hamar kiegészítette a magyarországi egyetemeket is megjárta új olasz irodalmár és fordítógeneráció fellépése (Folco Tempesti, Guglielmo Capacchi, Paolo Santarcangeli), illetve az új szocialista magyar kultúra és magyar irodalom forradalmi hagyományai iránt érdeklődő írók és fordítók (Gianni Toti, Umberto Albini, Marinka Dallos, Edit Bruck, Mario De Micheli) népszerűsítő munkája, akiknek Ady Endre, József Attila, Radnóti Miklós, Illyés Gyula és más magyar írók és költők olaszországi megismertetése köszönhető.

A hatvanas években kezdődött meg az a folyamat, amelynek során az újonnan nevelkedett kutató és tanár generáció képviselői felváltották a korábbi egyetemi oktatókat (így Bolognában Giglielmo Capacchi majd Carla Corradi, Torinóban Gianpiero Cavaglia, Nápolyban Amedeo Di Francesco és Marinella D'Alessandro, Velencében és Udinéban Andrea Csillaghy, Paviában Gianguido Manzelli, Milánóban Anna Sikos). Az új olaszországi hungarológus generáció kialakításában igen jelentős szerepet töltött be az a tény, hogy az 1965-ben megkötött új magyar-olasz kulturális egyezmény következtében Padovában és Rómában ismét Magyarországról érkezett vendégprofesszorok taníthattak (Rómában Balázs János, Szauder József, Klaniczay Tibor, 1980-tól Sárközy Péter, Padovában Fábrián Pál, Sallay Géza, Fogarasi Miklós, Szabó Győző, 1985-től Dezső László), illetve hogy a firenzei magyar katedrát Hubay Miklós nyerte el.

Jelenleg önálló státusú magyar tanszék a következő olasz egyetemeken létezik: Bologna, Firenze, Milánói Katolikus Egyetem, Pavia (nincs betöltve), Padova, Róma, Nápolyi Keleti Intézet, Torino, Udine, míg a következő egyetemeken van finnugor nyelvészeti oktatás; Bologna, Firenze, Milánói Állami Egyetem, Nápolyi Keleteurópai Intézet, Padova, Pavia, Róma, Udine (Bereczki Gábor magyar vendégprofesszor vezetésével), Velence.

II. Az olaszországi hungarológiai kutatások helyzete

Az intézményes magyar-olasz kulturális és tudományos kapcsolatok, valamint az olaszországi egyetemi magyar oktatás megerősödésének következtében a 70-es években ismét feléledt az érdeklődés a magyarságtudományi kutatások iránt. Jelentős fordulatot hozott az olaszországi hungarológiai kutatómunka új irányainak meghatározásában a Magyar Tudományos Akadémia és a Velencei Cini Alapítvány 1968-ban kötött tudományos együttműködési megállapodása, amelynek értelmében immár több, mint tizenöt éve magyar és olasz kutatók hároméves időközökben művelődéstörténeti konferenciákon vesznek részt és megvizsgálják a magyar-olasz történeti és kulturális kapcsolatok ezeréves történetét. A konferenciák anyaga eddig öt kötetben jelent meg olasz nyelven a Firenze Olschki és az

Akadémiai Kiadó gondozásában mintegy kétezer oldal terjedelemben (Venezia e Ungheria nel Rinascimento, Firenze, 1973; Rapporti venetoungheresi all'epoca del rinascimento, Budapest, 1975; Venezia e Ungheria nel contesto del Barocco europeo, Firenze, 1979; Venezia, Italia e Ungheria fra Arcadia e Illuminismo, Budapest, 1982; Popolo, nazione e storia nella cultura italiana e ungherese dal 1718 al 1850, Firenze, 1985).

Az utolsó VI. magyar-olasz művelődéstörténeti konferenciát 1986 júniusában Budapesten rendezték meg a XIX. századforduló művészeti mozgalmairól, illetve az első világháborút megelőző és követő történeti eseményekről (Italia ed Ungheria fra decadentismo e avanguardia), amelynek anyagát az Akadémiai Kiadó önálló olasz nyelvű kötetben fogja megjelentetni.

A Magyar Tudományos Akadémia és a Fondazione Cini interdiszciplinális művelődéstörténeti konferenciái mellett kell megemlítenünk a magyar és olasz történészek időszakos kollokviumait, illetve a Római Magyar Akadémia és a Művelődési Minisztérium által kezdeményezett, 1973-1981 között kétévenként megrendezett magyar-olasz tanártalálkozókat (1973-Padova, 1975-Nápoly, 1977-Velence, 1979-Torino, 1981-Róma), amelyek szintén hozzájárultak a hungarológiai kutatások olaszországi kiszélesítéséhez és elmélyítéséhez. Ezek a találkozók az olaszországi egyetemi oktatás elméleti és gyakorlati problémáit vitatták meg, illetve a magyar irodalom olaszországi népszerűsítésének kérdéseivel foglalkoztak, de az ELTE oktatóinak bevonásával lassanként kezdtek átalakulni tudományos tanácskozásokká. A szakosodás következtében az 1981. évi római konferencián a tanártalálkozóval egyidőben magyar-olasz egyetemtörténeti kollokviumot rendeztek, amelynek anyagát a Római egyetem önálló kötetben jelentette meg. (Roma e Italia nel contesto della storia delle università ungheresi, Roma, Edizioni Dell'Ateneo, 1985. pp. 220.)

A magyar-olasz tanár- és tudóstalálkozók során egyre határozottabb formát kezdett ölteni az a gondolat, hogy az időszakos találkozókat, konferenciákat rendszeres és tervszerű hungarológiai kutatómunkának kellene felváltania, amelyre Olaszországban immár megvan minden szervezeti és személyi feltétel. A konkrét javaslatot egy olaszországi "hungarológiai központ" létrehozására Köpeczi Béla művelődési miniszter fogalmazta meg 1983 őszén Antonio Ruberti professzor, a legnagyobb olasz tudományegyetem rektora előtt, a Római La Sapienza és az ELTE, illetve a BME között megkötött egyetemközi szerződés ünnepélyes aláírása alkalmával. Antonio Ruberti rektor a javaslatot igen hasznosnak és aktuálisnak tartotta, majd tájékoztatta a magyar felet, hogy az új, 1980. évi egyetemi törvény lehetővé teszi, hogy több olasz állami egyetem egyetemközi szerződéssel tudományos központot (centro interuniversitario) hozzon létre, amely önálló szervezetként, állami kutatási fejlesztési alapra támaszkodva folytathatja kutatói tevékenységét, illetve a Római Tudományegyetem nevében vállalkozott a fent említett Egyetemközi Hungarológiai Kutatások Központja létrehozására.

Az Olaszországi Egyetemközi Hungarológiai Kutatások Központja (Centro Interuniversitario per gli Studi ungheresi in Italia-C.I.U.S.U.) alakuló közgyűlésére 1985. április 29-30-án került sor a Római Tudományegyetem Kelet-európai Intézetében. Az alapítóülésen Klaniczay Tibor akadémikus, a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság főtitkára tartott előadást Irodalom és nemzetiség, a magyar irodalom szerepe a dunavölgyi népek kultúrájában címmel. Az alakulóülésen a kutatóközpontban résztvevő tíz olasz egyetem képviselői megvitatták a központot létrehozó egyetemközi alapszerződés szövegét, illetve megválasztották a központ ideiglenes vezetőségét. (A központ adminisztratív székhelye a Római Tudományegyetem magyar tanszékén van, ideiglenes elnöke Amadeo Di Francesco professzor, a Nápolyi Kelet-európai Intézet Magyar tanszékének vezetője.)

Igen lényeges megemlíteni, hogy az olaszországi egyetemi törvény értelmében az egyetemközi kutatóközpontok nem valamilye új intézményt jelölnek, hanem "kutatási főirányokat",

melyek fokozottan részesülhetnek a nemzeti tudományos kutatási fejlesztési alapból. Így a kutatóközpont tudományos tanácsa meghatározza azokat a kutatási irányokat és tevékenységi formákat, amelyeket az olaszországi tudományos élet szempontjából szükségesnek tart és ezek végrehajtására (kutatások alapköltségeinek fedezésére, tanulmányutakra, konferenciák rendezésére, külföldi kutatók meghívására, a kutatások eredményeinek önálló kötetekben való megjelentetésére stb.) az egyetemközi kutatóközpontok külön anyagi támogatásban részesülnek az Oktatási Minisztérium és a Nemzeti Kutatási Központ (C.N.R.) részéről. Így az olaszországi hungarológiai központ is elsősorban az olaszországi hungarológiai kutatások új koordináló szerveként fog tevékenykedni, az olaszországi magyarságtudományi kutatásokat hivatott előmozdítani, támogatni és koordinálni. A Központ által támogatott kutatómunkában az egyetemközi szerződésben társult különböző karainak (bölcsezzettudományi, közgazdaságtudományi, szociológiai stb.) és intézeteinek kutatói vehetnek részt (a magyar irodalom és nyelvészet kutatóin túl történészek, szociológusok, gazdaságtörténészek, folkloristák, filozófiatörténészek, művészettörténészek, zenetörténészek stb.), akik tudományos kutatómunkájuk során magyarságtudományi kérdésekkel is foglalkoznak. Az egyes egyetemek különböző karain és intézetein belül folytatott kutatómunkát a társult egyetemek magyar irodalmi, illetve filológiai tanszékei koordinálják, és ezek vezetői alkotják a Kutatóközpont fő szervezeti formáját a hungarológiai központ "tudományos tanácsát".

A tudományos tanács dönt az állami kutatási alapból kapott pénzügyi, illetve más jellegű támogatás felhasználásának módjairól, a Központ által rendezendő tudományos konferenciákról, a Központ által finanszírozott tudományos kiadványokról. Az olaszországi hungarológiai központ alapokmánya igen lényegesnek tartja a legkülönbözőbb társadalomtudományi szakterületek kutatóinak bevonását a magyarságtudományi kutatásokba, elő kívánja segíteni olasz kutatók magyarországi tanulmányútjait, magyar és külföldi hungarológusok olaszországi meghívását, a magyarországi hungarológiai kutatások eredményeinek olaszországi megismertetését. A Köz-

pont alapokmánya hangsúlyozza, hogy a Központba társult egyetemek tovább kívánják fejleszteni az olasz és a magyar tudományos kutatások közötti kapcsolatokat, amelyben igen fontos szerepet szán a Magyar Tudományos Akadémiával, az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel, illetve a magyar Művelődési Minisztériummal és a Római Magyar Akadémiával már eddig is kialakult kapcsolatok továbbfejlesztésének. Az alakuló közgyűlés résztvevői kifejezték azt az igényüket is, hogy örömmel vennék, ha az egyes egyetemi tanszéki könyvtárak mellett a magyar művelődési kormányzat az olaszországi hungarológia alapkönyvtárává fejlesztené a Római Magyar Akadémia Fraknoi Vilmos által alapított könyvtárát (más római külföldi akadémiaik könyvtárához hasonlóan).

A Központ jogi beiktatása jelenleg a befejező stádiumhoz ért (időközben újabb két olasz egyetem, az Università Cattolica di Milano és az Università di Trieste kérte felvételét a Központba), de már az 1985/86. akadémiai évben is jelentős hungarológiai tevékenység folyt Olaszországban a Központ szervezésében. Így 1986 tavaszán a társult egyetemek oktatói részvételével került megrendezésre a Római Magyar Akadémia igen jelentős művelődéstörténeti szemináriuma (Ungheresi, strana gente, 1986. február-március), a VI. magyar-olasz művelődéstörténeti konferencián a "hagyományos" hungarológusok mellett két olasz történész és komparatista vett részt magyarságtudományi kutatási eredményeivel. Az olaszországi hungarológusok jelentős szerepet játszottak a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság II. Hungarológiai kongresszusán is, ahol az új olasz hungarológiai kutatóközpont két tagját (Gianpiero Cavaglia, Amedeo Di Francesco) választották be a Társaság Végrehajtó Bizottságába, majd 1986 novemberében Kapisztrán János születésének 600. és Buda visszafoglalásának 300. évfordulóján tudományos ülésszakot szerveztek az olaszországi magyar tanszékek hallgatói számára. A jogi beiktatásig a Központ az egyes egyetemek támogatásából fedezi a kutatásokhoz és a rendezvényekhez szükséges feltételeket. Így a Római Tudományegyetem támogatása lehetővé tette, hogy 1987 januárjában - évkönyv formájában - megjelenhessen az új olaszországi szaktudomá-

nyi folyóirat, a Rivista di Studi Ungheresi első száma. A tízéves folyóirat legfőbb feladata az, hogy a lehető legszélesebb formában biztosítsa az olasz tudományos kutatók számára hungarológiai vonatkozó kutatásaik eredményeinek közlését, illetve ezekkel egyidőben tájékoztassa az olasz tudományos közvéleményt a nemzetközi hungarológia új irányzatairól, eseményeiről, a magyarországi tudományos élet eredményeiről, kutatási irányairól, módszereiről. Így az első számban Klaniczay Tibor Irodalom és nemzetiség c. tanulmányát követően Massimo Mila zenetörténész Kodály tanulmánya, Gianni Vattimo filozófus Budapesti Fórummal foglalkozó írása, Mario Verdone filmtörténész Miloss Aurélról írt tanulmánya, Mario Petrucciani professzor Ungaretti és Magyarország c. tanulmánya, Anna Bujatti Balázs Béla kínai meséinek filológiai forrásait elemző tanulmányai olvashatók. Raoul Gueze professzor, az Olasz Levéltári Központ főigazgató helyettese Buda visszafoglalása olasz visszhangjának levéltári forrásait ismerteti tanulmányában, míg a triezsti Silvano Cavazza levéltári felfedezését a dalmát Tranquillus Andronicus V. Pius pápához írt levelének kéziratát mutatja be, amely a mohácsi vész utáni magyarországi állapotokat elemzi. A folyóirat gazdagon tartalmazza a Magyarországon és Olaszországban megjelent hungarológiai munkák recenzióit, beszámolót közöl Voigt Vilmos tollából a magyarországi folklorisztika múltjáról és jelenéről. Az új olasz hungarológiai folyóirat bemutatására Köpeczi Béla művelődési miniszter 1987. februári római díszdoktori beiktatása alkalmával került sor a Római Tudományegyetemen, és ekkorra tervezik a jogi beiktatást követő első tudományos tanácsülés megrendezését is, amely meghatározná az olaszországi hungarológiai központ további hároméves tudományos programját, amelyben jelentős helyen fog szerepelni az 1990. évi Mátyás király évforduló tudományos rendezvényeinek levéltári kutatásokkal történő előkészítése, egy új olasz nyelvű, a magyar és nemzetközi irodalomtudomány eredményeinek és módszereinek figyelembevételével készülő magyar irodalomtörténeti kézikönyv összeállítására, valamint egy magyar történeti kézikönyv le-

fordíttatása és megjelentetése. Az olaszországi hungarológiai kutatóközpont felajánlotta támogatását a Magyarországon most folyó Janus Pannonius kritikai kiadás megjelentetéséhez.

III. Hungarológiai oktatás az olasz egyetemeken

A külföldön működő magyar nyelv és irodalom tanszékek oktatóinak leggyakrabban azt a kérdést teszik fel az érdeklődők, hogy "hányan és miért tanulnak magyarul", megtanulnak-e a hallgatók egyáltalán magyarul, és hogy lesz-e köztük egy-két jó műfordító. A válaszadáskor az oktató általában zavarban van, mert ugyan könnyen felelhetné azt, hogy egy kisebb idegen nyelv és irodalom tanszéknek általában 15-20 hallgatója szokott lenni, valamint azt, hogy egy szorgalmasabb diák, ha rendszeresen látogatja a három szinten heti hat órában biztosított lektori nyelvórákat (és az általában mindenütt meglévő nyelvi laboratóriumok által nyújtott lehetőségeket is kihasználja, valamint részt vesz a Debreceni Nyári Egyetem 80 órás intenzív nyelvi kurzusán), akkor egy jobb felfogású fiatal egy-két év elteltével bizony megtanul - középfokon - magyarul. Ugyanakkor túl egyszerű lenne így felelni, ugyanis a kérdés rosszul közelíti meg az egyetemi Magyar nyelv- és irodalom tanszékek munkáját. Az idegen nyelv és irodalom tanszékeken ugyanis a nyelvoktatás csak kiegészíti az egyetemi tanulmányokat, a nyelvtanulás csak egyik előfeltétele, de nem tartalma a magyar (és más idegen nyelv és irodalom) tanszékek munkájának. Az olasz egyetemeken a nyelvszakos hallgatóknak csak joguk és nem kötelességük a lektori nyelvórák látogatása. Csak a négyéves tárgyként idegen nyelvet tanuló diákoknak kötelező írásbeli és szóbeli nyelvi vizsgát tenniük, a többiek esetében a nyelvi vizsga megelőzi az irodalom, illetve kultúrtörténeti kollokviumot, de nem része a vizsgának. A vizsga anyaga kizárólag kultúrtörténeti-irodalmi jellegű. Ráadásul az olaszországi egyetemeken a tárgyak oktatása csak olasz nyelven történhet, a vizsgák nyelve is csak olasz. Ez abból a szempontból is fontos, mert az idegen nyelv és irodalom vizsgatárgyat nemcsak a "szakos" hallgatók vehetik fel, hanem

bármely bölcsészhallgató (történészek, irodalmárok, más nyelvszakosok stb.), sőt akár más fakultások hallgatói is (így közgazdászok, építészek stb.).

Az olasz egyetemeken a magyar nyelv és irodalom illetve a finnugor összehasonlító nyelvészet vizsgatárgy lehet a következő egyetemi hallgatók számára: 1. Magyar szakos hallgatók (nyelvszakos hallgatók, négyéves tárgyak a magyar nyelv és irodalom, kötelező számukra a finnugor filológia és egy másik két- vagy hároméves idegen nyelv és irodalom vizsgatárgy felvétele. Négy magyar vizsgát tesznek, írásbeli és szóbeli nyelvi vizsga előzi meg a szóbeli kollókviumot). 2. Idegen nyelv szakos hallgatók, akiknek második idegen nyelv és irodalom szaktárgya a magyar. Három vizsgát kell tenniük (az írásbeli vizsga nem követelmény). A Római Egyetemen főleg a szláv nyelvek mellé szokták felvenni a magyart a Keleti Intézet keretében. 3. Biennialisták és annualisták: egy vagy két vizsgát tesznek a tárgyból. A nyelvi vizsga nem kötelező. Ezek lehetnek idegen nyelv szakosok (harmadik idegen nyelv és irodalomként veszik fel a tárgyat), bölcsészek és filozófia szakosok (történészek, művészet-történészek, irodalomszakosok, nyelvészek stb.), akiknek egyik kiegészítő tárgyük az illető idegen nyelvi tárgy megfelelő korszaka (történészeknél a magyar feudális állam alapítása, az Anjou-kor, a török elleni háborúk korszaka, az 1948-49-es forradalmak, az Osztrák-Magyar Monarchia stb., irodalmároknál, művészet-történészeknél egy-egy nagyobb korszak magyar művészete (barokk, felvilágosodás, romantika, avantgard stb.), de ugyanígy kérhetnek vizsgaprogramot más fakultások hallgatói (közgazdászok Berend T. Iván - Ránki György: Kelet-középeurópai államok XIX-XX. századi gazdasági élete c. olaszra fordított művéből stb.). Ezen utóbbi hallgatók esetében a vizsga anyagát nem a szakos hallgatók követelményrendszere, hanem vagy a főkollégium anyaga (például az 1986/87. tanévben: "Az író és a társadalom. A populizmus a XIX. és a XX. századi magyar kultúrában"), vagy a tanszékvezetővel közösen kialakított vizsgaanyag (filozófusoknál Lukács György, a magyar marxista esztétikai gondolkodás alakulása, latin szakosoknál a magyar humanizmus

és reneszánsz műveltsége, török szakosoknál a törökkori magyar irodalom, és hasonlóképp a zenetörténet, összehasonlító irodalomtörténet, folklór stb. szakosok esetében). Azaz, ha jobban meggondoljuk a legtöbb olasz egyetemen az egyetemi magyar nyelv és irodalom tanszékek a szakos képzés mellett ellátják a szélesebb értelemben vett hungarológiai képzést is. Természetesen az ott igen nehéz, ahol egy oktató látja el mindkét tárgy (a magyar irodalom és finnugor összehasonlító nyelvészet) oktatását vagy ahol lektor hiányában a nyelvi órákat is a tanszékvezetőnek kell biztosítania. Szerencsére a legtöbb egyetemen már mindkét szaktárgynak külön státusa van (ha ugyanaz az oktató is foglalkozik az oktatással), és majdnem mindenütt létesült külön nyelvoktatással foglalkozó lektori hely is. (A lektorokat az egyetemek ideiglenes szerződéssel tanévenként bízzák meg, és sem jogilag, sem gyakorlatban nem tekintik oktatói állásnak.) Az új olasz egyetemi törvény (1980), amely a korábban az évenkénti megbízáshoz kötött magyaroktatást egyetemi tanszéki szintre juttatta a legtöbb olasz egyetemen, azt is lehetővé teszi, hogy az egyes tanszékek, kari tanácsi javaslattal más egyetemekről, külföldről hívjanak meg szerződéses vendégprofesszorokat a hivatalos tanrendi tárgyat kiegészítő speciálkollégiumok ("corsi integrativi") megtartására. Így lehetővé válik, hogy ma a magyar nyelv és irodalom oktatását vezető tanárok mellett a különböző egyetemeken más magyarságtudományi tárgyak (folklór, filmesztétika, zenetörténet, filozófia stb.) szakértői kapjanak megbízást egy-egy háromtól nyolc hónapig tartó speciálkollégium megtartására, amelyet nemcsak az érdekelt tanszék, hanem az egyetem bármely karának és intézetének bármely hallgatója felvehet. Így kapott meghívást az 1985/86. tanévben a Római Tudományegyetem Magyar Tanszékétől Nemeskürty István professzor egy magyar filmtörténeti előadássorozatra, illetve az 1986/87. tanévben Sallay Géza professzor egy magyar-olasz összehasonlító irodalomtörténeti szakkollégium megtartására. Vendégprofesszori meghívással más olasz egyetemek is éltek egyrészt a magyar nyelv és irodalom, valamint a finnugor filológiai oktatás szakmai rangjának biztosítására (Padova, Udine), illetve más szaktárgyak (matematika, filozófia, római jog stb.) oktatására.

Végül még azt jegyezném meg, hogy az egyes külföldi magyar nyelv és irodalom tanszékek munkájában az oktatáson túl igen fontos részt tesz ki az egyetemi tudományos munkában való részvétel, hogy az egyes interndiszciplináris és szakmai kérdésekben rendezett konferenciákon, kutatási programokon biztosítva legyen (egyrészt a tanszékvezető személyén keresztül, másrészt magyarországi szakemberek meghívásával) a magyarságtudományi részvétel is. Így a Római Magyar Tanszék többször kivette részét különböző római egyetemi kutatásokban, tudományos rendezvényekben. Mindenekelőtt állandó szakbibliográfiái támogatást nyújt a magyarságtudománnyal is foglalkozó kutatók számára (Mariotti professzor Janus Pannonius kutatásai, Mario Verdone és Guido Aristarco filmesztetikai tanulmányai stb.). A tanszék 1980. óta több római tudományos konferencián vett részt, illetve magyar előadókat hívott meg az 1981. évi egyetemtörténeti ülészak, Vergilius bimillennárium, Pasolini ülészak, Lukács György ülészak stb.), tanulmányokat biztosított nagyszabású tanulmánykötetek számára (Studi in Onore di Natalino Sapegno, Studi in onere di Vittorio Branca stb.). A magyar tanszék meghívására több neves magyar egyetemi tanár (Borzsák István, Fábrián Pál, Kiefer Ferenc, Klaniczay Tibor, Nagy Péter, Rév Mária, Sallay Géza, Süpek Ottó, Vajda György Mihály stb.) tartott előadást a Római tudományegyetemen, és a tanszék három ízben is önálló konferenciát rendezett. Igen nagy segítséget nyújt a magyar-olasz tudóscserében az 1983-ban megkötött Róma -La Sapienza - ELTE egyetemközi csereegyezmény nyújtotta lehetőség. Ilyen előzmények után esett Rómára a választás, hogy a Római Tudományegyetem Magyar Nyelv és Irodalom tanszéke legyen az olaszországi hungarológiai központ adminisztratív székhelye és egyúttal az olaszországi hungarológiai folyóirat, a Rivista di Studi Ungheresi szerkesztősége is. A Római Magyar Tanszék immár megnövekedett oktatói létszámmal (tanszékvezető, + vendégprofesszor, + tudományos gyakornok, + nyelvi lektor) igyekszik eleget tenni a hungarológiai oktatás és kutatások szervezése egyre nagyobb, de épp ezért megtisztelő feladatainak.

(1986.)